

افزایش فشارها بر بهائیان در ایران

به قلم مهدی خلجی (/fa/experts/mhdy-khljy-0/)

۲۶ ژانویه ۲۰۲۲

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/irans-increased-persecution-bahai

العربية (/ar/policy-analysis/adthad-ayran-almtzayd-llbhayyyn/)

درباره نویسنده

مهدی خلجی (/fa/experts/mhdy-khljy-0/)

مهدی خلجی عضو ارشد و هموند پژوهشی خانواده لیبتسکی در انستیتو واشنگتن پژوهشگر تشیع فلسفه و کارشناس سیاست ایران

تحلیل کوتاه

هدف گرفتن پیروان آیین بهائی سابقه‌ای دیرینه در جمهوری اسلامی دارد ولی به تازگی شدت گرفته است

در ۱۸ ژانویه دادگاهی در استان مازندران ایران حکم داد که ملک متعلق به شیدا تائید شهروند بهائی مصادره شود و در اختیار «ستاد اجرایی فرمان امام» قرار گیرد که کمیته‌ای تحت کنترل علی خامنه‌ای رهبر ایران است. پیش از این مراجع قانونی شیدا تائید را در ماه سپتامبر به اتهامات اعلام‌نشده بازداشت کرده بودند. ظاهراً این حکم مصادره با تکیه بر فتوای برخی مراجع تقلید صادر شده است که بر اساس آن «اموال و املاک بهائیان فاقد مشروعیت» است و در نتیجه متعلق به ستاد فرمان اجرایی امام است.

همین‌طور سال گذشته دو دادگاه اعلام کردند که ثبت مالکیت زمین از سوی بیست‌هفت بهائی در روستای ایول غیرقانونی است. این روستا در مازندران واقع شده که محل تولد بنیان‌گذاران این آیین و حالا موطن یکی از بزرگترین جماعت‌های بهائی در کشور است. بررسی سازوکارها و استدلال‌های پشت سرکوب این جماعت‌ها دید روشنگری به شیوه‌های جاری رژیم برای حفظ قدرت می‌بخشد.

نظریه توطئه رژیم درباره بهائیان

گرچه پیروان دین بهائی حقانیت اسلام را قبول دارند ز جمله شیعه دوازده امامی که مذهب رسمی ایران است اما از همان ابتدای جمهوری اسلامی روحانیون رژیم آن‌ها را رقیبانی احتمالی می‌دیدند. به باور بهائیان با ظهور دین خودشان که جایگزین اسلام شده آموزه‌ی امام زمان (مهدی موعود) عوضیت خود را از دست داده است. البته این دیدگاه به شکلی تحدی‌جویانه‌ی ارائه نشده است آیین بهائی یکی از صلح‌و‌ترین ادیان جهان است چون با هر گونه منازعه خشونت‌آمیز مخالف است. ولی بهائیان همچنین جداً باور دارند که وظیفه آن‌هاست تا دین خودشان را همه جا تبلیغ کنند. و چون باور به مهدی موعود ستون اصلی شیعه دوازده امامی است رژیم حس می‌کند باید با قدرت مانع گسترش دینی شود که این باور را رد می‌کند.

بر همین اساس روحانیت شیعه در ایران سخت تلاش کرده تا جایگاه آیین بهائی را به عنوان یک دین انکار کند. شخص خامنه‌ای در فتواهای متعدد بدون تاریخ که در وبسایت رسمی خودش منتشر کرده بهائیان را کافر و «نجس» و «دشمن» دین و ایمان شیعه خوانده و از پیروانش خواسته «ز هرگونه معاشرت با این فرقه ضالّه مضلّه اجتناب نمایند» و همچنین تاکید کرده است که «همه مؤمنین باید با حيله‌قا و مفساد فرقه گمراه بهائیت مقابله نموده از انحراف و پیوستن دیگران به آن جلوگیری کنند».

علاوه بر این‌ها مقامات رژیم مکرراً این دین را یک توطئه غربی یا صهیونیستی برای ایجاد تفرقه در جامعه مسلمانان معرفی کرده‌اند. از دید آن‌ها این امر که مراکز جهانی بهائیان در اسرائیل واقع شده است ثابت می‌کند که رهبران این دین در حال توطئه با کمک «رژیم صهیونیستی» هستند. طرفه آن‌که یهودیان ایران به طور پیش‌فرض به جاسوس صهیونیست بودن متهم نمی‌شوند ولی بهائیان به طور خودکار تهدید امنیتی و عوامل صهیونیست محسوب می‌شوند (هرچند همان‌طور که در ادامه آمده اشکال دیگر فشار رژیم بر یهودیان امری اثبات‌شده است).

یک واقعیت اجتماعی غیرقانونی

قانون اساسی ایران تنها قانون اساسی در جهان اسلام است که یک شاخه از اسلام یعنی شیعه دوازده امامی (اثنی‌عشری) را دین رسمی کشور تعیین کرده است. این سند همین‌طور سه دین دیگر را به عنوان «ادیان اهل کتاب» به رسمیت می‌شناسد: زرتشتی، یهودیت و مسیحیت. این تبصره جمهوری اسلامی اساساً پیروان این مذاهب را به عنوان شهروندان درجه دو طبقه‌بندی می‌کند که به شرط آن‌که دین خودشان را برای جذب دیگران تبلیغ نکنند و از نگاه رژیم به تهدید امنیتی تبدیل نشوند می‌توانند از حقوق و حمایت قانونی بهره‌مند باشند.

ولی تدوین‌گران قانون اساسی سال ۱۳۵۸ در مورد بهائیان با معضلی غامض روبه‌رو بودند. از یک طرف به‌خاطر عوامل ایدئولوژیک یادشده در یک کشور شیعه اثنی‌عشری این دین قابل تحمل نبود. از طرف دیگر وجود یک جامعه بهائی بزرگ در داخل ایران واقعیتی اجتماعی بود. این معضل تا امروز حل‌شده باقی مانده است به این دلیل عمده که در گفتار جمهوری اسلامی یا اسناد پایه‌ای قانونی آن بیان آزادانه عقیده فردی و آزادی وجدان به رسمیت شناخته نشده است.

فشار دولت و واکنش منفی

در برابر این معضل رژیم مدت‌هاست که به سرکوب سازمان‌یافته تبعیض و ارباب خشونت‌آمیز بهائیان متوسل شده است به این امید که آن‌ها را به فرار گروهی از کشور وادارد. صدها تن از رهبران و شخصیت‌های برجسته این آیین طی این سال‌ها کشته یا زندانی شده‌اند و اموالشان غصب شده است. قیه از تحصیل در دانشگاه محروم شده‌اند بنا به «گزارش کشوری درباره عملکرد حقوق بشر در ایران» که در سال ۲۰۲۰ از سوی وزارت خارجه آمریکا تهیه شده است «مقامات مانع تحصیل دانشجویان بهائی شده‌اند و کسانی را که از طریق موسسه آموزش عالی بهائی درس می‌خوانند که یک دانشگاه آنلاین غیررسمی [زیرزمینی] است مورد آزار قرار داده‌اند». بهائیان از داشتن سمت در نهادهای مرتبط با دولت هم محروم‌اند و در نظام آموزشی محصولات فرهنگی و محتوای رسانه‌ای کشور تبلیغات علیه دین آن‌ها نهادینه است. بیرون این آیین حتی از عزاداری علنی آرام برای اموات‌شان و ساخت گورستان بهائیان محروم هستند.

هدف از این فشار همه‌جانبه پاک کردن صورت مسئله به جای حل کردن آن است. رژیم به این تاکتیک اطمینان دارد چون قبلاً با موفقیت علیه یهودیان از آن استفاده کرده است یهودیان سال‌ها با انواع فشارها برای ترک جمهوری اسلامی مواجه بوده‌اند و در حال حاضر جمعیت‌شان فقط یک‌چهارم پیش از انقلاب است در آن زمان حدود ۱۰۰ هزار تن یهودی در ایران ساکن بودند. بازمانده جامعه یهودی به دلایل مختلف از جمله این‌که علاقه‌ی به ترویج یهودیت ندارند کمابیش تحمل می‌شوند.

ولی جمعیت بهائیان در ایران بیشتر از یهودیان است عمدتاً به این دلیل که آن‌ها ملزم به ترویج و گسترش دین‌شان هستند. آن‌ها ضمناً از نظر نقشه جمعیتی پراکنده‌تر و با کلیت جامعه آمیخته‌ترند. و به رغم تمام فشار و بی‌عدالتی‌هایی که متحمل می‌شوند بسیاری‌شان هنوز میلی به ترک کشور ندارند خصوصاً نسل قدیمی‌تر. از دید آن‌ها ایران هم وطن آن‌هاست و هم زادگاه دین‌شان پس پیوند معنوی و عاطفی آن‌ها به کشور بسیار محکم است.

ازین گذشته آیین بهائی ابتدا بین طبقات نخبه جامعه ایرانی ظهور کرد برای همین برای نخبگان امروز نسبتاً جذاب است حتی برای برخی روحانیون شیعه. رژیم خصوصاً نگران جاذبه این مذهب برای شیعیان جوان است که از نظر آن‌ها چه بسا آیین بهائی با زندگی مدرن سازگارتر از تعالیم سنتی شیعه باشد؛ این احتمالاً یکی از دلایل اصلی تشدید فشار اخیر دولت است.

جمهوری اسلامی به امید رفع چنین چالش‌قایی به رویکردی توتالیتر متوسل شده است. در موارد بسیار منتقدان سیاسی و «مخالفان» دینی مثل بهائیان از حقوق انسانی و شهروندی خود محروم شده‌اند که اساساً آن‌ها را به اشخاص بدون تابعیت تبدیل می‌کند. ولی این شیوه‌ها از سوی یک رژیم علناً اسلامی تصویر اسلام را در چشم بسیاری از ایرانیان خصوصاً نسل جوان‌تر مخدوش کرده است. به نظر می‌رسد در واکنش به رفتار رژیم گرویدن ایرانیان به ادیان دیگر یا خداناباوری در داخل و خارج رو به افزایش است.

نتیجه‌گیری

هرچند تهران برای حقوق بشر در داخل اهمیت چندانی قائل نیست اما عمیقاً نگران وجهه بین‌المللی خود است. در نظر رژیم مبهم‌سازی یا انکار جوانب وخیم سابقه حقوق بشری اسفبارش می‌تواند به اعتمادسازی با کشورهای خارجی کمک کند و این به نوبه خود امکان فعالیت اقتصادی و کاهش خطر مشروعیت‌زدایی مطلق را فراهم می‌آورد. بنابراین نحوه واکنش غربی‌ها به نقض حقوق بشر از سوی

رژیم می‌تواند در نحوه برخورد با اقلیت‌ها تفاوت ایجاد کند. واکنش‌های آمریکا بسیار مهم است چون تحریم‌های آمریکا و مجازات‌های بین‌المللی که از فشار آمریکا ناشی می‌شود بیش از همه به رژیم صدمه می‌زند. تحریم‌هایی که مشخصاً نقض حقوق بشر در ایران را هدف گرفته‌اند به ندرت بی‌نتیجه بوده‌ند پس از نگاه سود و زیان انتقاد چندان بی‌فایده‌ای به آن‌ها وارد نیست.

دولت آمریکا باید گزینه تاکید بر اصلاح قانون اساسی ایران را در نظر بگیرد خصوصاً تلاش برای به رسمیت شناختن آزادی عقیده و آزادی وجدان و برابری همه شهروندان در پیشگاه قانون. هرچند این‌گونه مسائل از قرار در گزارش سالانه آتی درباره «آزادی مذهبی بین‌المللی» از سوی وزارت خارجه (که معمولاً هر آوریل منتشر می‌شود) مطرح خواهد شد و واشنگتن باید پیش و پس از آن گزارش هم به این موضوع بپردازد. بن یعنی توجه دادن به مسائل حقوق بشری در مذاکرات با ایران از جمله گفتگوهای هسته‌ای جاری در وین. نقض حقوق بشر باید بخش گریزناپذیر هویت رژیم چشم‌اندازش و رفتار کلی‌اش نگریسته شود عواملی که تهران را به نقض حقوق بشر در داخل سوق می‌دهد حالا بیش از همیشه همان انگیزه‌هایی است که در پس فعالیت‌های بی‌ثبات‌کننده منطقه‌ای و برنامه نظامی توسعه طلبانه‌اش در خارج کشور قرار دارد.

❖ مهدی خلجی هموند خانواده لیبتسکی در انستیتو واشنگتن است.

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

[Iran Takes Next Steps on Rocket Technology](#)

فوریه ۲۰۲۲ ۱۱

Farzin Nadimi

[\(/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology\)](#)

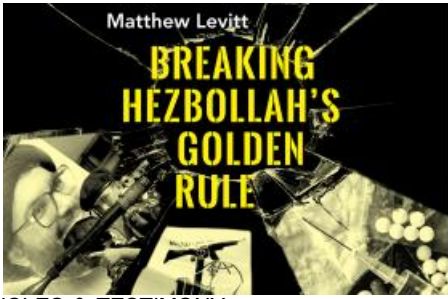
BRIEF ANALYSIS

[Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism](#)

فوریه ۲۰۲۲ ۱۱

Simon Henderson

[\(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism\)](#)

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

فبراير ٢٠٢٢

Matthew Levitt

(/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule)

TOPICS

[\(fa/policy-analysis/dmkrazy-w-aslah/\) ديمقراسى و اصلاح](#)

[\(fa/policy-analysis/rb-w-aslam-syasy/\) عرب و اسلام سياسى](#)

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/ayran/\) ايران](#)